

Zasady działalności Towarzystwa Filozoficznego w Aberdeen*,
którego pierwszymi członkami zostali
doktor John Gregorie, doktor David Skene, pan Robert Trail,
pan George Campbel, pan John Stewart oraz pan Thomas Reid**

1. *Towarzystwo* spotykać się będzie dwa razy każdego miesiąca w sali ku temu przeznaczonej, w drugą i czwartą środę miesiąca o piątej godzinie wieczorem. Spotkanie ustanowi się dokładnie pół po godzinie piątej, gdy *Prze-*

---

* Towarzystwo Filozoficzne w Aberdeen, powszechnie znane jako Klub Mądrości (The Wise Club) zostało powołane w 1758 roku i działało nieprzerwanie do roku 1773. Działalność tego ekskluzywnego i typowo naukowego towarzystwa jest dobrze udokumentowana, zachowały się bowiem sprawozdania z jego funkcjonowania. Prezentowane tłumaczenie *Zasad działalności Towarzystwa Filozoficznego w Aberdeen (The Rules of The Philosophical Society in Aberdeen)* stanowi pierwszą część *Minutes of the Aberdeen Philosophical Society, 1758–1773*, zebranych dokumentów stanowiących bogate źródło informacji o kształtowaniu się myśli filozoficznej w oświeceniowym Aberdeen. Oryginalne dokumenty Towarzystwa Filozoficznego w Aberdeen z lat 1758–1773 znajdują się w kolekcji specjalnej Biblioteki Uniwersytetu w Aberdeen (sygnatury GB231 MS 0145 i GB 231 MS 0539). W rozprawie doktorskiej poświęconej działalności tego towarzystwa Lewis H. Ulman po raz pierwszy opracował je i zebrał w całość. Zostały one wydane drukiem w publikacji *Minutes of the Aberdeen Philosophical Society, 1758–1773*, ed. by Lewis H. Ulman, Aberdeen University Studies Aberdeen University Studies, 158. Aberdeen: Aberdeen University Press, 1990. Więcej informacji dotyczącej działalności Towarzystwa znajduje się w zawartym w tym tomie artykule M. Śliwy, „Działalność Towarzystwa Filozoficznego w Aberdeen (1758–1773) na tle Szkockiego Oświecenia”, *Studia z Historii Filozofii*, 4 (9)2018.

** W skład założycieli Klubu Mądrości wchodził: George Campbell (1719–1796), profesor teologii Marischal College, Aberdeen; Thomas Reid (1710–1796), regent w King’s College, Aberdeen, później profesor filozofii moralnej, Glasgow; John Stewart (1708–1766), profesor matematyki, Marischal College, Aberdeen; Robert Trail (1720–1775), profesor języków

wodniczący sprawować swój urząd zacznie, a zamknie się pół po godzinie ósmej, gdy tenże swój urząd złoży. Gdy *Przewodniczący* swe powinności sprawuje, do niego przynależć będzie, takie utrzymywanie spotkania, by w zgodzie z celem jego było, jak i pilnowanie, by zasad działalności *Towarzystwa* i formuły tegoż spotkania przestrzegano. Na czas wykonywania przez niego swych powinności każdy członek *Towarzystwa* będzie mu posłuszny. Jednakże, gdy przewodzenia nie objęto, członkowie *Towarzystwa* nie będą ograniczeni formułą, lecz dana im będzie wolność prowadzenia nieskrępowanej rozmowy. Pierwsze spotkanie miejsce mieć będzie 12 dnia stycznia 1758 roku.

2. *Przewodniczący* zakończy sprawować swój urząd w godzinie powyżej podanej lub też na żądanie dwóch trzecich uczestników spotkania do godziny dziewiątej go utrzyma.

3. Gdy *Przewodniczący* swój urząd sprawuje, każdy członek *Towarzystwa* trunkiem przy stole częstować się może, jednakże w czasie owym toastów wznosić się nie będzie¹.

4. Członkowie *Towarzystwa* opuszczą salę spotkań o dziesiątej, a rachunek za ich podejmowanie nie przekroczy osiemnastu pensów na głowę. Regulować go będzie *Przewodniczący*.

---

orientalnych, później profesor teologii, Glasgow; John Gregory (1724–1773), profesor filozofii w King's College, później profesor medycyny w King's Collage, Aberdeen; David Skene (1731–1770), lekarz, dziekan Wydziału Marischal College, Aberdeen. Wkrótce zaproszono do Towarzystwa kolejnych dziewięciu członków. Byli to: John Farquhar (1732–1768), duchowny szkockiego kościoła; Alexander Gerard (1728–1795), profesor logiki i filozofii moralnej, Marischal College, Aberdeen, później profesor teologii King's College; Thomas Gordon (1714–1797), profesor humanistyki, King's College, Aberdeen; John Ross (1730–1800), profesor hebraistyki, King's College, Aberdeen; James Beattie (1735–1803), profesor filozofii i logiki, Marischal College, Aberdeen, filozof i poeta; William Ogilvie (1736–1819), profesor filozofii, późniejszy profesor humanistyki, King's College, Aberdeen; James Dunbar (1742–1798), regent w King's College, Aberdeen; William Trail (1746–1831), profesor matematyki, Marischal College, Aberdeen późniejszy duchowny Kościoła Irlandii; George Skene (1742–1803), profesor filozofii przyrody, później profesor historii społecznej i naturalnej, Marischal College, Aberdeen i lekarz.

¹ Spotkania Towarzystwa odbywały się w tawernach, zarówno w nowej części Aberdeen, jak i jego Starym Mieście. Najczęstszym miejscem spotkań był Old Red Lion Inn w Aberdeen.

5. Wstępując do *Towarzystwa*, każdy członek wpłaci jedną koronę (pięć szylingów). Na członków można też nałożyć opłaty o wartości nieprzekraczającej dziesięciu szylingów rocznie na pokrycie powstałych wydatków mocą głosu dwóch trzecich członków *Towarzystwa* na spotkaniu uprzednio do tego celu wyznaczonym.

6. W poczet członków przyjętym zostanie się jedynie w następstwie jednomyślnego głosowania, które to odbędzie się w *Towarzystwie* po przedstawieniu kandydata na uprzednim spotkaniu, poinformowaniu o tem członków nieobecnych i podaniu dnia głosowania w sprawozdaniu. Przed przyjęciem każdy kandydat na członka podpis swój złoży pod odpowiednią obietnicą, iż zasad działalności *Towarzystwa* dochowować i przestrzegać będzie, gdy już jego członkiem zostanie.

7. Każdy członek *Towarzystwa* może zrzec się członkostwa w liście do *Przewodniczącego* lub *Sekretarza*, gdy rzecz taką uzna za stosowną.

8. Żadnej osobie, która nie jest członkiem *Towarzystwa*, nie zezwoli się na udział w spotkaniu bez jednomyślnej zgody członków na nim obecnych.

9. Ustanowić nowe zasady lub też uchylić obecne można jedynie za zgodą dwóch trzecich członków *Towarzystwa* poczynioną na spotkaniu do tego celu wyznaczonym.

10. Wszelkie dyspozycje co do wyłożenia pieniędzy posiadanych przez *Towarzystwo* podjęte być muszą większością głosów członków *Towarzystwa*, a przedstawić je należy na spotkaniu uprzednim.

11. Wszelkie głosowania czy wybory w *Towarzystwie* odbędą się za pomocą balotażu. Wszyscy nieobecni członkowie *Towarzystwa* głos mogą oddać przez swych pełnomocników w sprawach wyboru członków, ustanawiania bądź uchylenia zasad czy też wszelkich innych wspólnych interesów *Towarzystwa*. Należy je przedstawić na spotkaniu poprzedzającym to, na którym o owych sprawach decydować się będzie.

12. Każdy członek *Towarzystwa* obejmie na miesiąc przysługujące mu w kolejności stanowisko *Przewodniczącego* według porządku wyznaczonego w losowaniu, przy czym *doktor Gregorie* pełnić tę funkcję będzie od dwuna-

stego dnia stycznia po drugą środę lutego, a po nim kolejni członkowie *Towarzystwa* w porządku wyżej opisanym. Wybrany członek *Towarzystwa* będzie przewodniczył spotkaniom, wówczas gdy stanowisko *Przewodniczego* przejdzie przez wszystkich, którzy byli już członkami *Towarzystwa*, w momencie jego przyjęcia. W przypadku nieobecności *Przewodniczący* może wyznaczyć pełnomocnika, jeżeli tego zaś nie uczyni, członkowie spotkania sami go wybiorą.

13. Spotkanie odbywające się w drugą środę marca 1758 roku, jak każde następne spotkanie w drugą środę miesiąca, rozpocznie się przedstawieniem rozprawy lub dysertacji², nie dłuższej niż pół godziny, której temat i zamysł przedstawione zostaną na wcześniejszym spotkaniu. Odczyta ją członek *Towarzystwa*, który jest następny w kolejności na stanowisko *Przewodniczącego*. Jeśli któryś z członków *Towarzystwa* bez uzasadnionego usprawiedliwienia swojej rozprawy nie przedstawi lub na piśmie w wyznaczonym czasie jej nie prześle, *Przewodniczący*, jako sędzia, nałoży na niego karę pieniężną w wysokości pół korony (dwa i pół szylinga) na rzecz *Towarzystwa*. Uiszczyć ją należy do czwartej środy następnego miesiąca pod groźbą powtórzenia tej samej kary.

14. Po odczytaniu rozprawy każdy członek *Towarzystwa*, po kolei, będzie miał możliwość w sposób nieskrępowany, acz bezstronny i życzliwy zgłosić swoje uwagi. Należy jednakże unikać krytyki wymowy czy też kompozycji, jest to bowiem obce zamysłom *Towarzystwa*. Członek *Towarzystwa*, który rozprawę przedstawił, może udzielić odpowiedzi na wszelkie uwagi, jednakże ten, który uwagi zgłosił, nie może na nie w odpowiedzi nic rzec bez pozwolenia *Przewodniczącego*. Gdy rozprawa i przedstawiane do niej uwagi dobiegną końca, nowy *Przewodniczący* przejmie swoje obowiązki.

15. Gdy zakończą się uwagi do rozprawy lub gdy przed ustanowieniem się spotkania wiadomo jest o braku rozprawy, *Przewodniczący* może zaproponować pod rozwagę *Towarzystwa* taki problem, jaki sam uzna za właściwy, a gdy trzecia część uczestników spotkania zgody udzieli, wprowadzi się go

---

² W dokumentach *Towarzystwa* występuje angielskie określenie *discourse*, w niniejszym opracowaniu przyjęto tłumaczenie tego słowa jako „rozprawa”, jakkolwiek należy mieć na uwadze fakt, że przedstawienie owej rozprawy na każdorazowym spotkaniu *Towarzystwa* nie mogło przekroczyć 30 minut. Współcześnie uznalibyśmy to wystąpienie za odczyt naukowy.

do książki, by na przyszłym spotkaniu go omówić. Pozostałym członkom *Towarzystwa* w kolejności, w jakiej przewodzenie będą obejmować, zezwoli się też w ten sam sposób problemy pod rozważę proponować, do momentu gdy *Przewodniczący* uzna, iż wystarczająco na owym spotkaniu <czas> propozycji i wpisów <poszukiwania> poczyniono. Następnie problemy już zapisane po kolei będą omawiane. Ten, kto problem proponował pod rozważę, będzie mógł pierwszy zabrać głos, następnie inni członkowie *Towarzystwa* według należnej im kolejności. Jednakże żaden członek *Towarzystwa* nie będzie dwukrotnie zabierać głosu na ten sam temat bez zezwolenia *Przewodniczącego*.

16. *Towarzystwo* prowadzić będzie trzy książki: pierwszą, w której to każdą rozprawę będzie się wprowadzać, chyba że z powodów wyjątkowych jej autor tego sobie nie będzie życzył, a każdy członek *Towarzystwa* sam swą rozprawę zapisze lub zadba o jej zapisanie; drugą dla uwag prowadzić się będzie; trzecią zaś, by spisywać zasady i sprawozdania *Towarzystwa* oraz jego roczne rozliczenia pieniężne. Nim *Towarzystwo* dokona innego wyboru, *Sekretarzem* obiera się *pana Reida*.

17. Tematem rozpraw i zgłaszanych do nich uwag winna być filozofia. Wszelkie debaty: gramatycznej, historycznej czy też filologicznej natury uznawać się będzie za obce zamysłem *Towarzystwa*. Jako problemy filozoficzne rozumie się: wszelkie zasady nauki, jakie można wywieść za pomocą rzetelnego i słusznego wnioskowania ze zjawisk zachodzących tak w umyśle ludzkim, jak i w świecie materialnym; wszelkie spostrzeżenia i doświadczenia, jakie wnieść mogą materiał ku takiemu wnioskowaniu; badanie błędnych systemów filozoficznych i błędnych metod prowadzenia filozoficznego wywodu; podległości filozofii wobec nauk humanistycznych, zasadom, jakich im ona używa i środkom doprowadzania ich do doskonałości. Jeśli pojawiłby się jakiś spór o to, czy temat rozprawy lub uwaga do niej mieści się w rozumieniu i w intencji niniejszego artykułu, rozsądzi o tym większość członków *Towarzystwa* obecna na spotkaniu.

My, niżej podpisani członkowie *Towarzystwa Filozoficznego w Aberdeen*, przyrzekamy dochowywać i przestrzegać zasad rzeczoności *Towarzystwa* na czas w nim członkostwa.

Wybrani członkowie:

pan Thomas Gordon

pan Alexander Gerard

pan John Farquhar

}

wybrani 8 marca 1758 roku

pan John Ross

wybrany 22 kwietnia 1758 roku

pan James Beattie

wybrany 10 lutego 1761 roku

doktor George Skene

wybrany 8 września 1761 roku

pan William Ogilvy

– 8 listopada 1763 roku

pan James Dunbar

– 26 listopada 1765 roku

pan William Trail

– 11 listopada 1766 roku

biskup Down i Connor

↑ 8 listopada ↓ 1768 roku

Przekład i opracowanie:

Marta Śliwa

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn

ORCID: 0000-0001-8796-511X

e-mail: marta.sliwa@uwm.edu.pl